

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی و هنجاریابی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی

عادل مخبری^۱

فریبا درتاج^۲

علی دره کردی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۸/۲۲

تاریخ وصول: ۹۰/۲/۲۱

چکیده

پژوهش حاضر به منظور هنجاریابی پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی (SPSI) و نقش آن در تبیین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی در دانشجویان دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی که در سال تحصیلی ۸۷-۸۸ مشغول به تحصیل بوده اند صورت گرفته است. بدین منظور ۲۰۰ نفر از دانشجویان که ۱۵۴ نفر دختر و ۴۶ نفر پسر بودند به صورت نمونه گیری خوشه‌ای انتخاب و پرسشنامه‌های توانایی حل مسئله اجتماعی (SPSI) هوش هیجانی سیریا شرینگ و خرده مقیاس سازگاری اجتماعی از پرسشنامه سازگاری بر روی آنها اجرا شد. نتایج نشان داد که با توجه به ضریب آلفای بدست آمده ($\alpha = ۰/۸۵$) برای ۵ عامل سنجیده شده، و ضریب پایایی بازآزمایی ($R = ۰/۸۸$)، پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی از پایایی قابل قبولی برخوردار است. همچنین بررسی ساختار عاملی بیانگر وجود ۵ عامل: سبک اجتنابی حل مسئله (APS)، سبک منطقی حل مسئله (RPS)، سبک تکانشی حل مسئله (ICPS)، جهت گیری مثبت حل مسئله (PPO) و جهت گیری منفی حل مسئله (NPO) است. در ضمن بررسی

۱- دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تبریز

۲- کارشناس ارشد علوم تربیتی و عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور کرمان

۳- کارشناس ارشد روانسنجی

اکتشافی درباره ارتباط بین متغیرهای مورد پژوهش نشان داد که توانایی حل مسئله اجتماعی به طور معناداری هوش هیجانی ($R^2 = 0/322$) و هم چنین سازگاری اجتماعی را ($R^2 = 0/304$) تبیین می کند. این در حالی است که بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی همبستگی منفی و معناداری ($R = 0/53$) (به دلیل نمره گذاری معکوس پرسشنامه سازگاری اجتماعی) بدست آمد. به طور کلی نتایج بدست آمده در مورد ساختار عاملی پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی (SPSI) و ارتباط بین متغیرهای مورد پژوهش با نتایج پژوهش های قبلی همخوانی دارد.

واژگان کلیدی: توانایی حل مسأله اجتماعی، ساختار عاملی، پایایی، روایی.

مقدمه

ماتور^۱ و رادفورد^۲ (۱۹۹۶) بیان نمودند که رشد اجتماعی مناسب باعث عملکرد شخصی و اجتماعی سازگاران در زندگی می گردد. اختلال در عملکرد اجتماعی می تواند با سازگاری اجتماعی ضعیف، مشکلات سلامت روان، بزهکاری و اعتماد به نفس پایین ارتباط داشته باشد. برطبق گفته های دیشلر^۳، الیس^۴ و لنز^۵ (۱۹۹۶، ص ۳۷۱) داشتن مهارت های اجتماعی یکی از دانش های مهم است (جونز، کرول، و گوتزلو، ۲۰۰۵).

انسان در اجتماع متولد می شود و در اجتماع زندگی می کند و به علت در اجتماع بودن ناگزیر از برقراری تعامل با هموعان خویش می باشد. برقراری ارتباط یک عامل ساخته و پرداخته آنی و بدون تفکر و بدون آموزش نمی باشد بلکه در تعاملات جنبه های مختلفی در نظر

-
1. Mathur
  2. Rutherford
  3. Deshler
  4. dllis
  5. lens

هوش اجتماعی، رشد اجتماعی و تربیت اجتماعی را در کنار دیگر ابعاد رشد و حیطه‌های تعلیم و تربیت، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، تا جایی که ثوران‌دیک هوش را به سه دسته: هوش اجتماعی، هوش عینی و هوش انتزاعی قسمت کرده است.

جهت گیری‌ها در حل مسائل اجتماعی

جهت گیری‌ها در برخورد با مسائل و موقعیت‌های اجتماعی متفاوت هستند. جهت یابی مثبت مسأله به عنوان مجموعه سازنده و شناختی حل مسأله توصیف شود که شامل گرایش کلی برای:

الف: ارزیابی مسأله به عنوان یک چالش نه یک تهدید؛

ب: اعتقاد به اینکه مسأله قابل حل هستند (خوش بینی)؛

ج: اعتقاد به توانایی شخصی خود برای حل موفقیت آمیز مسائل (اعتماد به نفس)؛

د: متعهد کردن خود به حل مسأله به سرعت به جای اجتناب از آنها؛

ه: اعتقاد به اینکه حل موفقیت آمیز مسأله نیاز به زمان، تلاش و استقامت دارد.

در مقابل جهت یابی منفی مسأله یک مجموعه احساسی - شناختی جلوگیری کننده یا بدکار کردی است که شامل گرایش کلی:

الف: نگاه کردن به مسأله بعنوان تهدیدی جدی برای رفاه و آسایش؛

ب: انتظار اینکه مسائل قابل حل نیستند (بد بینی)؛

ج: شک داشتن به توانایی شخصی خود برای حل موفقیت آمیز مسأله (اعتماد به نفس

پایین)؛

د: در هنگام مواجهه با مسائل در زندگی ناامید و مأیوس شود (سطح تحمل پایین).

در بازگشت به ابعاد حل مناسب مسأله، حل منطقی مسأله بُعد سازنده‌ای است که ممکن است به عنوان تکنیک و اصول منطقی، خردمندانه، نظام مند مهارتی، کار آ و تطبیقی، حل مسأله توصیف شود (یعنی صورت بندی و تعریف مسأله، ایجاد راه‌حل‌های جایگزین). فرد به هنگام مواجهه با مسأله با دقت و نظام مند اطلاعات و حقایق را جمع آوری می کند، موانع و خواسته‌ها

را تعیین می‌کند. هدفی را مشخص می‌کند، راه حل‌های جایگزین را ایجاد می‌کند، عواقب احتمالی را ارزیابی می‌کند، در مورد جایگزین‌ها قضاوت و مقایسه می‌کند. و سپس همانطور که راه حل را انتخاب و اجرا می‌کند نتایج به دست آمده را به دقت ارزیابی می‌کند.

شیوه بی دقتی / تکانشگری یک الگوی نارسای حل مسأله است. که ویژگی آن تلاش بسیار برای استفاده از تکنیک‌ها و راهبرد حل مسأله است. اگر چه این تلاش‌ها، کوتاه بینانه، شتابزده، بی دقت، عجولانه و ناکامل هستند.

شخصی که در این بُعد قرار می‌گیرد تنها جایگزین‌های معدودی در نظر می‌گیرد. اغلب شتابزده به اولین فکری که به ذهنش می‌رسد رجوع می‌کند. جایگزین‌ها و عواقب سریع، بی دقت و نامنظم از نظر گذرانده می‌شود و نتایج راه حل بی دقت و نامناسب ارزیابی و نظارت می‌شوند. سرانجام شیوه اجتناب، الگوی دیگر حل مسأله است که ویژگی آن تعامل، مسامحه، و وابستگی است. شخصی که در این مقیاس نمره بالایی می‌گیرد به جای مواجهه با مسأله از آن اجتناب می‌کند و حل مسأله را تا آنجا که ممکن است به تأخیر می‌اندازد یا طولانی می‌کند، صبر می‌کند تا مسائل خود حل شوند و تلاش می‌کند تا مسائلمان را به دیگران واگذار کنند.

جامعه آماری

در این پژوهش جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان روزانه و شبانه مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۸۷-۸۸ در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی که تعداد آنها که ۳۸۷۰ نفر می‌باشد.

نمونه و روش نمونه‌گیری

در این پژوهش با توجه به ماهیت جامعه مورد نظر (رشته‌های مختلف) از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. که ابتدا از میان کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی شش رشته تحصیلی به تصادف انتخاب شدند. از آنها شش کلاس به

تصادف انتخاب شد. و روی ۲۲۳ نفر از آنها پرسشنامه‌های توانایی حل مسئله اجتماعی و هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی اجرا و در نهایت ۲۰۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. که از این تعداد ۴۶ نفر پسر و ۱۵۴ نفر دختر که در مجموع ۴۴ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۱۵۶ نفر در مقطع کارشناسی بودند (جدول ۱).

جدول ۱. توزیع افراد نمونه

گروه ها	کارشناسی	ارشد	کل
پسر	۱۷	۲۹	۴۶
دختر	۱۳۹	۱۵	۴۵۱
کل	۱۵۶	۴۴	۲۰۰

ابزار پژوهش

پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی (SPSI)^۱

فرم کوتاه تجدید نظر شده پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی (SPSI-R:D,ZURILA) یک مقیاس خود گزارش دهی برای اندازه گیری مهارت‌های حل مسئله اجتماعی است. این مقیاس مبتنی بر کار قبلی مؤلفان (زوریل، نزو، مید، اولیورز) است، که مؤلفه‌های عمده مدل نظری حل مسئله اجتماعی را بررسی و اندازه گیری می‌کند (دزوریل ۱۹۹۹-۱۹۸۲). فرم بلند این مقیاس دارای ۵۲ سؤال است و ۵ خرده مقیاس دارد. اما فرم کوتاه آن دارای همان ۵ خرده مقیاس اما شامل ۲۵ سؤال است و روی مقیاس ۵ درجه لیکرت از کاملاً نادرست تا کاملاً درست نمره گذاری می‌شود. دو خرده مقیاس، جهت گیری حل مسئله را اندازه گیری می‌کنند. یعنی جهت گیری مثبت حل مسئله (PPO) به وسیله سؤالات (۵-۷-۱۴) و جهت گیری منفی حل مسئله (NPO) به وسیله سؤالات (۲-۴-۹-۱۳-۲۲) سه خرده مقیاس آن نیز سبک حل مسئله اجتماعی

1. Social problem solving inventory

را اندازه‌گیری می‌کنند. سبک منطقی حل مسأله (RPS) که به وسیله سوالات (۲-۸-۱۶-۲۰-۲۱-۲۴-۲۵) اندازه‌گیری می‌شود. سبک اجتنابی حل مسئله (APS) به وسیله سوالات (۱-۱۰-۱۲-۱۷-۱۸) و سبک تکانشی-بی‌توجهی حل مسئله که به وسیله سوالات (۶-۱۱-۱۵-۱۹-۲۳) اندازه‌گیری می‌شوند. دو خرده‌مقیاس (PPO, RPS)، حل مسئله سازنده و کارا، را اندازه‌گیری می‌کنند. و سه خرده‌مقیاس باقی مانده (NPO, APS, ICPS)، حل مسئله غیرعادی و ناقص را اندازه‌گیری می‌کنند.

نمره‌گذاری پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی، (SPSI)

دو خرده‌مقیاس حل مسئله سازنده و کارا یعنی (RPS, PPO) به صورت مثبت نمره‌گذاری می‌شوند. اما خرده‌مقیاس‌های بدکارکردی به صورت منفی نمره‌گذاری می‌شوند. برای به دست آوردن نمره خرده‌مقیاس‌های بدکارکردی (NPI, ICPS, APS) می‌توان گفت که نتیجه این مقیاس‌ها، نمره‌های وارونه‌ای هستند که از تفریق نمرات حقیقی از بالاترین نمره احتمالی به دست می‌آیند. برای بدست آوردن نمره کل مقیاس باید نمره هر خرده‌مقیاس را بر تعداد آیتم‌های خود خرده‌مقیاس تقسیم کرد تا همه خرده‌مقیاس‌ها به طور یکسان در نمره نهایی مشارکت داشته باشند. نمره بالا در (SPSI) نشان دهنده حل آسان، کارا و سازنده مسئله است. در حالی که نمره پایین نشان دهنده حل ناقص، ناکارآمد، و بدکارکردی برای مسئله است.

پایایی آزمون مجدد برای این پرسشنامه بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۱، و ضریب آلفای آن بین ۰/۶۹ تا ۰/۹۵ گزارش شده است. (دزوریل، نزو، مید، اولیورز، ۲۰۰۰). روایی سازه این پرسشنامه نیز با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و همبستگی با دیگر مقیاس‌های حل مسئله و سازه‌های روان‌شناختی همپوش، تأیید شده است (دزوریل و همکاران، ۲۰۰۰). همه تحلیل‌های روایی (SPSI) را به عنوان یک مقیاس حل مسئله اجتماعی تأیید کرده است. سطوح آلفا برای خرده‌مقیاس‌های این پرسشنامه در یک مطالعه روی زندانیان بدین صورت گزارش شده است. خرده‌مقیاس سبک اجتنابی حل مسئله، $IPS=0.77$ ، خرده‌مقیاس جهت‌گیری منفی حل مسئله،

$NPO = 0/76$ ، خرده مقیاس جهت گیری مثبت حل مسأله، $PPO = 0/75$ ، خرده مقیاس سبک منطقی حل مسئله $RPS = 0/67$ ، و خرده مقیاس تکانشی- بی توجهی حل مسئله، $ICPS = 0/66$. در مطالعه مذکور همچنین ضریب برای کل مقیاس $0/74$ گزارش شده است (در کزن، ۲۰۰۷).

مقیاس هوش هیجانی سیبریا شرینگ

فرم اصلی این آزمون دارای ۲ قسمت ۷۰ سؤالی می باشد که به علت ناهمخوانی با فرهنگ ما از قسمت دوم استفاده نخواهد شد. در قسمت اول سؤالات مربوط به ابعاد هوش هیجانی می باشد که نمره هر کدام از آنها جداگانه محاسبه می شود. این مؤلفه ها عبارتند از خودانگیزی، خودآگاهی، همدلی و مهارت های اجتماعی. هر آزمودنی ۶ نمره جداگانه دریافت می کند که ۵ نمره آنها مربوط به هر کدام از مؤلفه ها می باشد. پاسخ ها به صورت ۵ درجه ای و ترتیبی است (همیشه، اغلب اوقات، گاهی اوقات، بندرت، هیچ وقت) در بعضی از سؤالات چنانکه آزمودنی گزینه (الف) را انتخاب کند نمره (۱)، و چنانچه گزینه (ه) را انتخاب کند نمره (۵) می گیرد و در بقیه به صورت بالعکس می باشد. منصوری (۱۳۸۰) اعتبار این آزمون را $R = 0/63$ بدست آورده است و جهت بررسی پایایی آزمون فوق (توسط منصوری) میزان همسانی درونی آزمون با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شده است که در آن کل آزمون ($0/84$)، خودآگاهی ($0/59$)، خودکنترلی ($0/64$)، خودانگیزی ($0/54$)، هشیاری اجتماعی ($0/51$) و مهارت های اجتماعی ($0/50$) گزارش شده که از پایایی نسبتاً خوبی برخوردار است.

پرسشنامه سازگاری بل (خرده مقیاس سازگاری اجتماعی)

پرسشنامه سازگاری بل در سال ۱۹۶۱ توسط بل معرفی شد. این پرسشنامه حاوی ۱۶۰ سوال در ۵ حیطه سازگاری هیجانی، سازگاری اجتماعی، سازگاری تحصیلی، جسمانی و سازگاری خانواده می باشد. در هر حیطه ۳۲ سؤال مطرح است. شیوه اجرای آن «به صورت خودسنجی است و آزمودنی به هر سؤال به صورت یکی از گزینه های بلی یا خیر پاسخ می دهد. در بررسی

پایایی پرسشنامه سازگاری بل داده‌های زیر به دست آمده است: سازگاری هیجانی ۰/۹۱، سازگاری اجتماعی ۰/۸۸، سازگاری تحصیلی ۰/۸۵، سازگاری جسمانی ۰/۸۱، سازگاری خانوادگی ۰/۹۱، سازگاری کلی ۰/۹۴. این ضرایب پایایی در بررسی روی مردان و زنان که در دامنه سنی سال‌های نوجوانی تا جوانی بوده‌اند بدست آمده است. این بررسی توسط مشاوران و متخصصان روانسنجی در دانشگاه‌های لس آنجلس، کالیفرنیا، فرانسیکو، اوهایو، کلمبیا، واشنگتن، مونترال... بررسی شده‌اند. هنجاریابی انجام شده بر روی پرسشنامه سازگاری بل آزمودنی را در هر حیطة سازگاری در ۵ طبقه: عالی، خوب، متوسط، نامناسب و خیلی نامناسب قرار می‌دهد (بل، ۱۹۵۳). در این تحقیق از خرده مقیاس سازگاری اجتماعی استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول میانگین و انحراف استاندارد و واریانس نمرات خام برای هر یک از خرده مقیاس‌های پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی برای پسران و دختران ارائه شده است:

جدول ۲. میانگین، انحراف استاندارد و واریانس نمرات پسران

ردیف	متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس
۱	سبک اجتنابی	۴۶	۱۸/۷۸	۳/۱۲	۹/۷۳۴۴
۲	سبک تکانشگری	۴۶	۱۶/۱۹	۳/۴۶	۱۱/۹۷۱۶
۳	جهت‌گیری مثبت	۴۶	۱۷/۳۶	۳/۶۸	۱۳/۵۴۲۴
۴	سبک منطقی	۴۶	۲۷/۴۵	۴/۰۴	۳۲/۳۲۱۶
۵	جهت‌گیری منفی	۴۶	۱۳/۵۶	۱/۵۸	۲/۴۹۶۴
۶	حل مسأله اجتماعی	۴۶	۹۳/۳۶	۱۲/۲۴	۱۴۹/۸۱۷۶

جدول ۳. میانگین، انحراف استاندارد و واریانس نمرات دختران

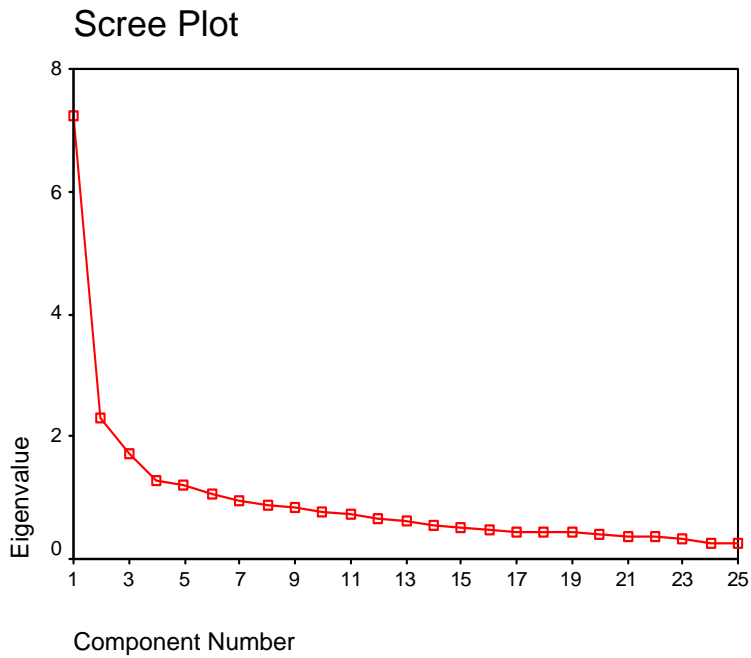
ردیف	متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس
۱	سبک اجتنابی	۴۶	۱۸/۷۸	۳/۱۲	۹/۷۳۴۴
۲	سبک تکانشگری	۴۶	۱۶/۱۹	۳/۴۶	۱۱/۹۷۱۶
۳	جهت گیری مثبت	۴۶	۱۷/۳۶	۳/۶۸	۱۳/۵۴۲۴
۴	سبک منطقی	۴۶	۲۷/۴۵	۴/۰۴	۱۶/۳۲۱۶
۵	جهت گیری منفی	۴۶	۱۳/۵۶	۱/۵۸	۲/۴۹۶۴
۶	حل مسأله اجتماعی	۴۶	۹۳/۳۶	۱۲/۲۴	۱۴۹/۸۱۷۶

روایی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی

در پژوهش حاضر برای بررسی روایی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی از روش تحلیل عوامل، روایی همزمان و روایی همگرا استفاده شده است.

الف: تحلیل عوامل

در این پژوهش برای تحلیل عوامل پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی، آزمون اسکری، مقدار ارزش ویژه بیشتر از یک و همچنین روش چرخش ابلیمین استفاده شد. در نتیجه با توجه به سطح معنی داری ($p < 0/01$) آزمون کیزر مایر ($= 0/86$) و آزمون کرویت بارتلت ($= 785/6$ ، BTS)، پنج عامل بدست آمد. ملاک مورد نظر برای بار عاملی در پژوهش حاضر $0/30$ در نظر گرفته شده است. برای کاهش واریانس مشترک بین عامل‌ها، سؤالاتی که در بیش از یک عامل دارای بار عاملی بالاتر از $0/40$ بودند، حذف می شدند. بر پایه درصد واریانس عوامل و نمودار اسکری شکل (۱) پنج عامل انتخاب و به روش ابلیمین مورد چرخش قرار گرفت.

جدول شماره ۴ وضعیت پرسش‌های پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی و بار عاملی هر سؤال روی هر عامل را نشان می‌دهد.

جدول ۴. توانایی حل مسأله و با عاملی سؤال

عوامل				سؤالات
عامل اول	عمل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
۰/۷۰۴				سؤال ۲
۰/۷۱۵				سؤال ۴
۰/۶۹				سؤال ۹
۰/۷۸۸				سؤال ۱۳
۰/۵۵۵				سؤال ۲۲
	۰/۷۲			سؤال ۱
	۰/۴۵۶			سؤال ۱۰
	۰/۴۶			سؤال ۱۲
	۰/۶۸۲			سؤال ۱۷
	۰/۶۹۶			سؤال ۱۸
		۰/۳۷		سؤال ۳
		۰/۳۹۳		سؤال ۸
		۰/۷۴۳		سؤال ۱۶
		۰/۷۷۲		سؤال ۲۰
		۰/۳۹		سؤال ۲۱
		۰/۴۹۷		سؤال ۲۴
		۰/۴۴۲		سؤال ۲۵
			۰/۳۴	سؤال ۵
			۰/۳۶	سؤال ۷
			۰/۴۱	سؤال ۱۴
۰/۷۷۵				سؤال ۶
۰/۴۳۷				سؤال ۱۱
۰/۷۸۶				سؤال ۱۵
۰/۴۸۴				سؤال ۱۹
۰/۵۰۲				سؤال ۲۳

جدول ۵. مشخصه‌های آماری اولیه در اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	شده
۱	۷/۲۱۵	۲۸/۸۵	۲۸/۸۵
۲	۲/۹۶	۹/۱۸	۳۸/۰۴
۳	۱/۷۱	۶/۸۶	۴۴/۹
۴	۱/۲۷	۵/۱۱	۵۰/۰۲
۵	۱/۲۲	۴/۸۷	۵۴/۸۹

همان‌طور که ملاحظه می‌شود عامل اول از ۵ سؤال تشکیل شده که ۲۸/۸۵۹ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است و مانند مبنای نظری و تحقیقات گذشته سبک منفی حل مسئله نامگذاری می‌شود. بیشترین بار عاملی در این عامل به سؤال ۱۳ با ۰/۷۸۸ درصد و کمترین بار عاملی مربوط به سؤال ۲۲ با ۰/۵۵۵ درصد می‌باشد.

عامل دوم نیز از ۵ سؤال تشکیل شده است که ۹/۱۸۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و سبک اجتنابی حل مسئله نامگذاری می‌شود. عامل سوم از ۷ سؤال تشکیل شده که ۶/۸۶۷ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و سبک منطقی حل مسئله نامگذاری می‌شود. عامل چهارم از ۳ سؤال تشکیل شده است که ۵/۱۱۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و سبک مثبت حل مسئله نامگذاری می‌شود. عامل پنجم نیز از ۵ سؤال تشکیل شده و ۴/۸۷۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و سبک تکانشگری حل مسئله نامگذاری می‌شود. پنج عامل استخراج شده ۵۴٪ از واریانس کل پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی را تبیین می‌کنند.

ب: روایی همزمان

به منظور بررسی روایی همزمان پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی از اجرای همزمان خرده مقیاس سازگاری اجتماعی پرسشنامه سازگاری بل استفاده شد. جدول شماره ۶ همبستگی خرده

مقیاس‌ها، و مقیاس کلی توانایی حل مسأله اجتماعی را با خرده مقیاس سازگاری اجتماعی پرسشنامه سازگاری بل نشان می‌دهد.

جدول ۶. خرده مقیاس پرسشنامه حل مسأله اجتماعی

ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۱۴
۱	متغیرها	سبک اجتنابی	سبک تکانشگری	جهت گیری منفی	سبک منطقی	جهت گیری مثبت	حل مسأله اجتماعی	سازگاری
۲		۱						
۳		۰/۴۷	۱					
۴		۰/۵۲	۰/۳۲	۱				
۵		۰/۵۷	۰/۴۴	۰/۳۳	۱			
۶		۰/۵۸	۰/۸۳	۰/۲۴	۰/۴۵۸	۱		
۷		۰/۸۵	۰/۶۹	۰/۷۱	۰/۷۷	۰/۵۷	۱	
۱۴	سازگاری	-۰/۶۲	-۰/۴۸	-۰/۵	-۰/۳۶	-۰/۶۵	-۰/۵	۱

همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد همبستگی مقیاس کلی و خرده مقیاس‌های پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی با خرده مقیاس سازگاری اجتماعی بل بالاست این همبستگی‌ها بیانگر روایی همزمان بالای پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی و خرده مقیاس‌های آن است. لازم به ذکر است ضرایب منفی به خاطر ماهیت خرده مقیاس سازگاری اجتماعی است که در آن نمره پایین بیانگر سازگاری اجتماعی بیشتر و نمره بالا بیانگر عدم سازگار اجتماعی است.

ج: روایی همگرا

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۷ همبستگی خرده مقیاس‌های پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی با یکدیگر بین ۰/۳۲ تا ۰/۸۵ و معنی دار است همچنین همبستگی این خرده مقیاس‌ها با مقیاس کلی تکانشگری نیز بالاست که این امر بیانگر روایی همگرای پرسشنامه است.

پایایی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی

الف: همسانی درونی

جدول ۷. خرده مقیاس‌های سبک‌ها

ضریب آلفا	خرده آزمونها	ردیف
۰/۷	سبک اجتنابی	۱
۰/۷	سبک تکانشگری	۲
۰/۸	جهت گیری منفی	۳
۰/۷۹	سبک منطقی	۴
۰/۲۶	جهت گیری مثبت	۵
۰/۸۵	کل	۶

همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد ضریب آلفای برای خرده مقیاس‌های سبک اجتنابی، سبک تکانشگری، جهت گیری منفی، سبک منطقی و جهت گیری مثبت پرسشنامه به ترتیب برابر است با ۰/۷، ۰/۷ و ۰/۸، ۰/۷۹، ۰/۶۲ و ۰/۸۵. ضریب آلفا برای مقیاس کلی برابر با ۰/۸۵ است که در مجموع بیانگر همسانی درونی بالای خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی تکانشگری است.

ب: پایایی بازآزمایی

جدول ۸. همبستگی پیرسون نوبت اول و دوم اجرا در خرده مقیاس‌ها (روش بازآزمایی)

ردیف	خرده مقیاسها	تعداد آزمودنیها	همبستگی	معنی داری
۱	سبک اجتنابی	۴۰	۰/۶۵	۰/۰۰۱
۲	سبک تکانشگری	۴۰	۰/۷۲	۰/۰۰۱
۳	جهت گیری منفی	۴۰	۰/۷۸	۰/۰۰۱
۴	سبک منطقی	۴۰	۰/۶۸	۰/۰۰۱
۵	جهت گیری مثبت	۴۰	۰/۶۲	۰/۰۰۱

همانطور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود همبستگی بین نوبت اول و دوم برای تمام خرده مقیاس‌ها SPSI در سطح ۰/۰۱ معنی دار می‌باشد. ضرایب خرده مقیاس‌های SPSI برای خرده مقیاس APS (۰/۶۵) ICPS (۰/۷۲) NPO (۰/۷۸) RPS (۰/۶۸) PPO (۰/۶۲) است. میانگین ضرایب بازآزمایی برابر با ۰/۷۱ می‌باشد که نشان دهنده یک پایایی خوب می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر در مورد پایایی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی (SPSI) بیانگر این است که فرم فارسی این پرسشنامه از پایایی خوبی برخوردار است. نتایج موجود نشان داد که آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی پرسشنامه مذکور با نتایج پژوهش‌های فراوانی که در کشورهای مختلف روی جامعه مجرمان انجام گرفته است از جمله انگلیس، امریکا، چین و کانادا بسیار نزدیک است. پژوهش در کزن در کانادا (۲۰۰۷) نشان داد که ضریب آلفا کرونباخ برای خرده مقیاس‌های جهت گیری مثبت، جهت گیری منفی، سبک تکانشی، سبک اجتنابی و سبک منطقی به ترتیب برابر ۰/۶۴، ۰/۷۶، ۰/۶۹، ۰/۶۸ و ۰/۷۱ است. همچنین یافته‌های پژوهش با توجه به نتایج تحلیل عاملی و با استناد به نتایج مربوط به روایی همگرا و همزمان به دست آمده بیانگر روایی مطلوب پرسشنامه تکانشگری توانایی حل مسأله اجتماعی است. نتایج موجود در جدول شماره ۶ بیانگر همبستگی معنادار مقیاس کلی تکانشگری و خرده

مقیاس‌ها است. این نتایج با نتایج پژوهش‌های درک‌زن (۲۰۰۷)، موران (۲۰۰۲) و زوریلا (۱۹۹۰) همسویی دارد. علاوه بر این، همبستگی معنادار خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه تکانشگری بارات که در جدول شماره ۶ نشان داده شده است، بیانگر روایی همگرایی این پرسشنامه است. این نتایج نیز با نتایج درک‌زن (۲۰۰۷) و زوریلا (۱۹۹۰) همخوانی دارد. تحلیل عوامل داده‌ها نیز مدل ۵ عاملی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی (جهت‌گیری مثبت، جهت‌گیری منفی، سبک تکانشگری، سبک منطقی و سبک اجتنابی) را تأیید کرد. هم‌چنین همبستگی بین پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی و خرده‌مقیاس‌های آن با خرده‌مقیاس پرسشنامه سازگاری بل بیانگر روایی همزمان بالای این پرسشنامه بود. نتایج مشابهی نیز در پژوهش‌های درک‌زن، موران و زوریلا بدست آمده است. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر هیچ‌کدام از سؤالات حذف نشدند.

در یک نتیجه‌گیری کلی و نهایی می‌توان گفت که فرم کوتاه فارسی پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی دارای پایایی و روایی مناسبی است. شاید به عنوان یک محدودیت بتوان گفت که پژوهش حاضر روی جامعه دانشجویان اجرا شده که نسبت به سایر افراد جامعه از رفتارهای پرخاشگرانه و تکانشگرانه کمتری برخوردار هستند که در تعمیم نتایج به سایر طبقات مختلف اجتماعی بهتر است ارزیابی جداگانه برای بررسی شاخص‌های روان‌سنجی آن صورت گیرد.

منابع فارسی

اتروئر، برانیت و آرچیل. (۱۳۶۹). مهارت‌های اجتماعی. ترجمه محمد حسین نظری نژاد. اژه ای، جواد. (۱۳۸۳). ویژگی‌های شخصیتی تیزهوشان در پژوهش‌های روان‌شناختی ایران. تهران: سمپار.

امین بیگی، علی. (۱۳۷۷). مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان عادی و دانش آموزان دارای اختلال رفتاری ۹ تا ۱۵ ساله شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.

ایزاک، استفان. (۱۳۸۴). راهنمای تحقیق و ارزشیابی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. ترجمه دکتر علی دلاور. انتشارات ویرایش.

دلاور، علی. (۱۳۸۳). احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: رشد.

دلاور، علی. (۱۳۸۰). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.

رهبری، نوریه. (۱۳۷۴). هنجاریابی آزمون سازگاری گری دی بر روی دانش آموزان دبستانی شهر تهران، دانشگاه الزهرا.

فرقدانی، آزاده. (۱۳۸۱). بررسی ارتباط بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی در دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

ماسن و همکاران. (۱۳۷۳). رشد و شخصیت کودک، ترجمه یاسایی، مهشید. چاپ پنجم، تهران: نشر مرکز.

منابع لاتین

- anderveen, W.J., Cohen, M.L., Trotter, M.R.D., & Collins, L.F. (2008). "an, Daniel. (1998). highligh of Emotional intelligence www.yahoo.com
- Bar-on, reuven, parker, D, A, james. (2000). The handbook Of Emotionl Intelligence. Sanfrancisco, jossy- Boss Book. First edition
- D'Zurilla, T.J., & Nezu, A.M. (1982). social problem solving in adults. In P.C. Kendall (Ed.). *Advances in cognitive-behavioral research and therapy* (vol.) New Yourk: Academic Press.
- D'zurilla. T.J. (1990). *Problem solving training for effevtive stress management and prevention*. Journal of cognitive psychoth.
- Dercken, Dena maria. (2007). *imulsivity , social problem solving & Alkol dependency as contributors to agression in provincially icrarcerated offenders*.
- D. Zurilla, J . and Nezu , EM (1982) social problem solving . In P.C. Kendall (ED) . T. Evans . S.W & short , E.J. (1991). *A qualitative & serial analysis of social problem solving in aggressive boys* . jornal of abnormal psychology (19, 331 _ 340).
- Murry, B. (2002). "Girls wound each other with invisible weapons, study suggests. *APA monitor*, Vol.29.NO.5. Retrived January, 2001.
- Nezu, A.M. (1985). *Differences in psychological distress between effective and ineffective problem solvers*. Journal of Counselling Psychology, 32-135-138.